

УДК 658:615.8

**ОЗДОРОВЧІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ МІЗУНСЬКОГО
КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ****І.Ф. Калуцький¹, Т.Ю. Гавриш²**¹ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»²Івано-Франківський національний медичний університет

В статті аналізуються передумови створення та результати функціонування санаторіїв-профілакторіїв, причини і наслідки скорочення в останні роки їх кількості та зменшення в них ліжко-місць. В другій половині минулого століття великі промислові підприємства з метою зниження втрат робочого часу від захворювання працівників створювали санаторії-профілакторії. В своїй роботі більшість із них досягли непоганих результатів. Проте перехід промислових підприємств до ринкових відносин створив умови (конкурентне середовище) для зменшення кількості санаторно-профілакторних, оздоровчих закладів. Оскільки матеріальна база таких підприємств втрачена ще не зовсім, то на прикладі санаторію-профілакторію «Джерело Прикарпаття» пропонується ряд заходів з відновлення роботи оздоровчих закладів. Відновлення роботи санаторіїв-профілакторіїв – це не тільки відновлення трудового потенціалу населення, але і відповідне поповнення бюджету району.

Ключові слова: туризм, санаторій-профілакторій, мінеральна вода, лікувальні грязі, озокерит, професійні хвороби, рекреація, інвестиції.

Актуальність теми. В регіоні Карпат останніми роками швидких темпів розвитку набула рекреація, особливо туризм. Розвиток туризму сприяє збільшенню зайнятості місцевого населення, розширенню торгівлі, транспортних перевезень, спонукає до розбудови нових доріг, готелів, туристичних баз, розвитку ринкових відносин та міжнародного

співробітництва. Він перетворився на потужну високорентабельну індустрію, величезний комплекс, в якому тісно переплелись економічні і соціальні інтереси. В економіці найбільш розвинених країн Західної Європи та Америки ця галузь посідає одне з чільних місць за обсягами доходів, кількістю створених робочих місць, надходжень до бюджету.

Завдяки стрімким темпам зростання вже наприкінці ХХ та на поч. ХХІ ст. туристична галузь стала лідером світової економіки. З туристичною діяльністю пов'язано близько 12 % світового ВВП, понад 30 % обсягів послуг світової торгівлі, 11 % світових споживчих витрат, 7 % загального обсягу інвестицій та 5 % податкових надходжень [5]. Наявний рекреаційний потенціал Карпатського регіону дає підстави вважати, що економічний розвиток цього краю зростатиме за рахунок ефективного використання природних ресурсів, тому запропоноване дослідження є актуальним.

Питання становлення, розвитку й функціонування санаторно-курортних комплексів на теренах Прикарпаття та України розглядалися в роботах таких вчених, як: Барчуков Н.С., Онищенко В.О., Долішній М.І., Євдокименко В.К., Жупанський Я.І., Ткаченко Т.І., Шаблій О.І., Квартальнов В.А., Кифяк В.Ф., Клапчук В.М., Крачило М.П., Благун І.С., Кравців В.С. та ін.

Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених дослідженням проблем будівництва, функціонування і розширення рекреаційних комплексів та ефективного використання наявних рекреаційних ресурсів, а також наявність

позитивного досвіду інших країн, введені в експлуатацію наприкінці минулого століття санаторії-профілакторії (далі – СП) працюють незадовільно (рис. 1) [4]. Починаючи з 1990 року протягом наступних десяти років зменшується загальна їх кількість і кількість ліжок в них. Окремі з цих оздоровчих закладів зовсім припинили свою роботу, в тому числі і СП «Джерело Прикарпаття» в Долинському районі, що не працює з 2003 р.

кількості СП за останні роки приходимо до висновку, що причин такого зменшення є декілька. СП призначені для попереджувального лікування і визначаються зв'язком з виробництвом: СП з відривом від виробництва і без відриву від виробництва. СП з відривом від виробництва можуть розміщуватися в санаторному комплексі, а на розміщення СП без відриву від виробництва впливає транспортна доступність підприємства.

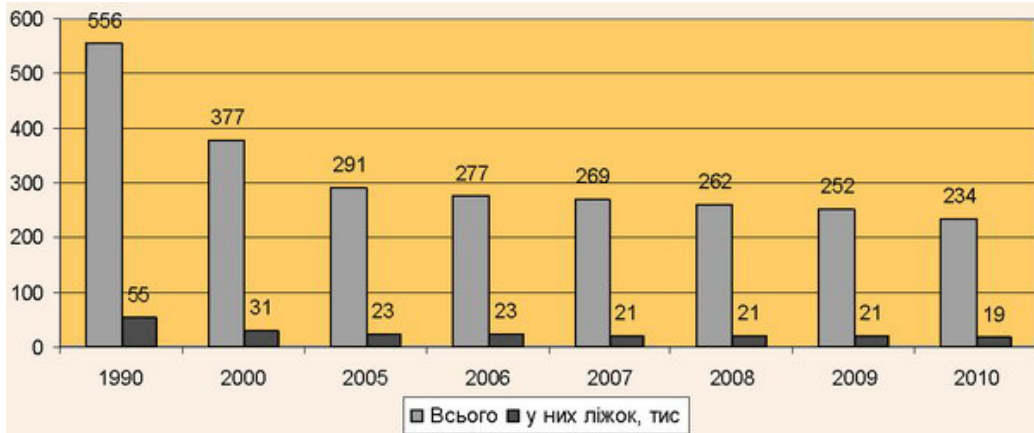

Рис. 1. Санаторії-профілакторії.

Мета і постановка проблеми. У статті маємо на меті вивчити причини зменшення кількості СП в регіоні за останні роки та кількості ліжок-місць в них, виявити причини і наслідки цього негативного процесу, запропонувати дієві заходи щодо відновлення роботи СП, вживши радикальних заходів зі збереження матеріальної бази, на основі якої запропонувати створення нових ефективних рекреаційних закладів.

Результати досліджень. При загальних темпах зростання кількості закладів рекреаційної діяльності в області за період 2000–2011 р. допущено зменшення кількості працюючих СП. На перший погляд спад здається незначним – в середньому 1,2 % в рік. Але зменшення по Україні загальної кількості оздоровниць типу СП призвело до зменшення кількості ліжок-місць в них на 11 % [1].

Аналізуючи причини зменшення

Для аналізу причин припинення функціонування в 2003 році ефективно працюючого СП «Джерело Прикарпаття» розглянемо передумови його будівництва в с. Новий Мізунь:

- високий рівень загальної захворюваності, наявність професійних захворювань працівників лісозаготівельної, деревообробної, хімічної, транспортної, лісової галузей та працівників будівництва, що призводило до збільшення кількості днів непрацездатності;

- наявність значних запасів лікувальних мінеральних вод (далі – МВ) типу «Нафтуся», МВ курортів Моршин, Єсентуки, лікувальних грязей та озокериту;

- теплий, м'який, вологий, помірно-континентальний клімат Мізунської курортної зони;

- невелика відстань від базового підприємства Вигодський лісокомбінат (8 км) та інших підприємств лісової галузі;

- наявність надійного інвестора (будівництво велось господарським способом колективом Вигодського лісокомбінату);

- багатотисячні колективи Вигодського лісокомбінату, об'єднання «Прикарпатліс» і населення регіону як споживачі санаторно-курортного продукту;

- забезпеченість кваліфікованим медичним персоналом;

- вигідне географічне розташування місця будівництва;

- багата історико-культурна спадщина регіону, приваблива для значної кількості туристів та рекреантів;

- наявність на незначній відстані загальновідомих курортів «Трускавець» і «Моршин», що дозволяло на високому професійному рівні проводити підготовку медичного персоналу.

Всі ці фактори були покладені в основу проектування, будівництва і експлуатації СП «Джерело Прикарпаття». Зокрема, СП проектувався як оздоровниця загальнотерапевтичного профілю для лікування пацієнтів із захворюваннями опорно-рухового апарату, нервової системи, шлунково-кишкового тракту, гінекологічними захворюваннями, хворобами обміну речовин, а також для реабілітації потерпілих від аварії на ЧАЕС. Потужним фактором в комплексному лікуванні хворих була лікувальна мінеральна вода (далі – МВ) «Горянка», що належить до вод слабкої мінералізації, вода з підвищеним вмістом органічних речовин типу «Нафтуся». З'ясовано, що вона має здатність стимулювати секрецію печінкою жовчних кислот, знижувати літогенні властивості жовчі. За рахунок мікроелементного складу (мідь, марганець, молібден, стронцій) вода покращує всмоктування заліза в шлунково-кишковому тракті, стимулює кровотворення, має виражений сечогінний ефект, сприяє виведенню з сечею фосфору та сечовини. У хворих на цукровий діабет посилює дію інсуліну, покращує засвоєння тканинами глюкози. Наявність іонів бром у

МВ «Горянка» розширює спектр показів до її застосування, а саме при захворюваннях опорно-рухового апарату та нервової системи, периферичних судин.

В своєму заключенні щодо якості МВ «Горянка», Український інститут екології людини (науковий звіт до Договору № 2/05-н від 14.02.2005р.) представив результати фізичних досліджень природної питної води «Горянка». Особливості цієї питної води полягають в тому, що ця вода із природного джерела витікає сама і практично не потребує додаткової водопідготовки, крім найпростішої фільтрації.

Вперше здійснені комплексні дослідження фізичних властивостей питної води «Горянка» дають підставу стверджувати, що за всіма фізико-хімічними та мікробіологічними властивостями питна вода «Горянка» відповідає стандарту еталону високої якості природної питної води.

Родовище води типу «Нафтуся» в селі Новий Мізунь Долинського району рекомендовано використовувати для розливу мінеральних вод під назвою «Горянка», а також в лікувально-оздоровчих цілях СП «Джерело Прикарпаття» і «Мізунь».

Дослідженнями вчених Івано-Франківського національного медичного університету підтверджено, що МВ «Горянка» при внутрішньому її застосуванні має протизапальну, спазмолітичну, знеболюючу, імуномодельючу, сечогінну, жовчогінну, цукрознижуючу дію на організм людини.

Не менш ефективні і успішно застосовуються торф'яна грязь та озокерит при виразковій хворобі шлунка і дванадцятипалої кишки (поза стадією загострення), хронічних гастритах, захворюваннях печінки, жовчних шляхів і кишківника, деяких захворюваннях нирок і жовчовивідних шляхів, запальних гінекологічних хворобах, захворюваннях периферичної нервової системи та органів опорно-рухового апарату.

Значні запаси лікувальних мінеральних вод типу «Нафтуся» 63 м³/добу, лікувальних грязей 37 тис. м³ (Долинське родовище) та 320 тис. м³ (Черченське родовище) на віддальх відповідно 15 км та 90 км від місця розташування СП дозволяли при потребі проводити заходи із розширення лікувальної бази.

Село Новий Мізунь розташоване серед екологічно чистих лісів на висоті 340 м над рівнем моря. Клімат Нового Мізуня помірно континентальний, вологий, м'який. Літо тут гаряче, вологе, а осінь довга, суха і тепла. Середньорічна температура (+16°C) така ж, як на курортах Моршина і Трускавця. Найбільше опадів в кінці весни і влітку. Помітно висока вологість відзначається зранку та ввечері, в день наближається до оптимальної, тому нерідко, не дивлячись на високу температуру, повітря вранці та ввечері здається прохолодним. Найбільш спекотні місяці – липень і серпень (+22 - +24 С), весняні місяці порівняно теплі, осінь не холодна. Таким чином, кліматичні умови курорту дозволяють впродовж року використовувати природні чинники, що доповнюють загальний лікувальний комплекс.

Вимоги щодо віддаленості розташування СП «Джерело Прикарпаття» від об'єкту обслуговування витримані. Невелика віддаленість від підприємства Вигодський лісокомбінат (8 км) з чисельністю більше чотирьох тис. працюючих та інших підприємств лісової галузі (на відстані 15–30 км) з чисельністю працюючих відповідно 15–30 тис. Час на переїзд від СП до підприємств займав не більше 40 хв. Перевезення рекреантів проводилось комфортабельним автобусом.

Колектив Вигодського лісокомбінату при будівництві виступав в ролі замовника, підрядника і інвестора. Фінансування здійснювалося за кошти соціального розвитку лісокомбінату та коштів пайовиків. Будівництво велось господарським способом будівельною дільницею лісокомбінату. Багатотисячний колектив лісокомбінату як споживачі санаторно-курортного

продукту в час будівництва, брати активну участь у виконанні певних обсягів будівельних робіт, особливо із благоустрою території, чим прискорювали введення його в експлуатацію.

З метою енергозабезпечення СП було побудовано біля десяти кілометрів газопроводу, більше десяти кілометрів ліній електропередач, водопровід мінеральної води, каналізаційний колектор і очисні споруди. Побудовано також систему водозабезпечення і водозахисну дамбу на річці Мізунька та 7 км автодороги Старий Мізунь – Новий Мізунь. Все це не тільки забезпечувало оздоровницю, але й підняло на якісно новий рівень соціально культурний розвиток району.

Висока кваліфікація проєктантів, будівельників та наявність високоякісних будівельних матеріалів дозволили завершити роботи з особливо високою якістю, що було відзначено присудженням Премії Ради Міністрів в галузі будівництва.

Підготовку висококваліфікованих фахівців медичного персоналу здійснено в оздоровницях Моршина і Трускавця та інших курортів України. Висока кваліфікація медичного персоналу СП сприяла попередженню і лікуванню різних захворювань робітників і службовців підприємств та організацій. Надзвичайно важливо, що в умовах СП проводилось лікування на найбільш ранній стадії розвитку захворювання. Дотримуючись необхідного режиму, дієти, своєчасно одержуючи фізіобальнеологічне і медикаментозне лікування, хворі мали можливість запобігати недугам.

Важливе місце було відведено в СП кліматотерапії і бальнеотерапії. В водолікарні СП було передбачено відпуск хвойних, морських, сірководневих, бішофітних, «перлинних» ванн та циркулярних, висхідних, шотландських душів, душів Шарко, підводних душ-масажів та кабінетів лікувального масажу.

Для теплолікування в озокеритолікарні передбачалося використання озокериту і парафінів. В інгаляторії застосову-

валися різноманітні відвари і екстракти лікарських трав, різні види масел і їх суміші для лікування захворювань дихальних шляхів, бронхітів.

В СП передбачено було також застосування і спеціалізованих методів лікування. Обладнано стоматологічний кабінет з сучасною стоматопаратурою, фізіотерапевтичний кабінет із сорока найменуваннями фізіотерапевтичної апаратури. В процедурному кабінеті була можливість одержати різноманітне медикаментозне лікування, ін'єкції і необхідні маніпуляції.

В оздоровниці функціонувала клінічна лабораторія для проведення клінічних і біохімічних аналізів. Для детального обстеження, уточнення діагнозу і контролю за ефективністю лікування обладнано кабінет ультразвукової діагностики і ендоскопії, кабінет для обстеження черевної порожнини і ектофагогастроуденоскопії, в лабораторії була можливість проведення рН-метрії.

СП «Джерело Прикарпаття» розташований в мальовничому урочищі «Дубовий Кут» біля села Новий Мізунь. Будівлі СП виконані в гуцульському стилі і прикрашені різьбою по дереву, художньою керамікою, мармуром, інкрустацією цінними породами дерева. Територія була впорядкована, навколо будівель були газони, клумби вкриті барвистими квітами. На території багато малих архітектурних форм, декоративні басейни. З вікон СП відкриваються чудові краєвиди. Все це створювало сприятливі умови для лікування і відпочинку рекреантів [4].

Чимале значення для ефективного відпочинку мають пізнавальні та інші атрактивні рекреаційні ресурси. Особливо привабливою для значної кількості туристів та рекреантів є історико-культурна спадщина регіону. Серед відомих об'єктів історико-культурної спадщини: етнографічний музей «Бойківщина», Гошівський чоловічий греко-католицький монастир на Ясній горі, геологічна пам'ятка природи «Скелі Довбуша»,

музей Івана Франка в с. Лолин, Карпатський трамвай, лижні траси Вишкова, обладнані місця відпочинку в лісових масивах регіону, багато цікавих торгових і виробничих об'єктів та інше.

Позитивну роль для якісної роботи СП «Джерело Прикарпаття» відіграло його розташування поблизу загальновідомих курортних центрів Моршина і Трускавця, що уможливило обмін досвідом, підвищення кваліфікації персоналу, запровадження нових лікувальних методик, участь у спільних наукових конференціях та ін.

Про ефективність лікування в СП «Джерело Прикарпаття» МВ «Горянка» можна судити за результатами досліджень, здійснених Т.Ю. Гавришем [2]. Виявлена чітка залежність безпосередніх результатів лікування від тривалості терапевтичного ефекту в післякурортному періоді.

СП «Джерело Прикарпаття» на сто місць був введений в експлуатацію в 1985 р. і працював ефективно до 2003 р. Щорічно в оздоровниці лікувалися і відпочивали в середньому 1150 рекреантів. За період 1985–2003 рр. в СП покращили своє здоров'я 20700 рекреантів. Під час роботи в оздоровниці сформувався колектив професіоналів, які здобули повагу і визнання не тільки в регіоні, а й далеко за його межами. За період функціонування в СП перебувала велика кількість інвалідів I–III груп. Тільки за 2001 р. їх було оздоровлено 265 осіб. Оздоровлення ліквідаторів аварії на ЧАЕС носило системний характер і за період роботи СП «Джерело Прикарпаття» покращили здоров'я біля 4000 чорнобильців.

Вигідне географічне розташування СП «Джерело Прикарпаття» створювало сприятливі умови для включення його до міжнародної системи туризму та рекреації.

Припинення роботи СП в 2003 р. призвело до того, що більше 14000 хворих не одержали необхідного лікування, наслідки цього важко уявити, а це – ве-

терани, інваліди, чорнобильці та працівники промислових підприємств. Значних втрат від зупинки оздоровниці, за цей період понесла, економіка регіону. А яку базу для реабілітації і лікування бійців АТО втратила держава, котра знаходиться в стані війни і скільки ще втратить якщо не виправити стан, що склався. В час, коли багато держав запрошують на лікування наших героїв, у нас не використовуються наявні можливості. Ми не ставимо питання, хто в цьому винен. Ми ставимо питання, що треба зробити щоби СП «Джерело Прикарпаття» запрацював на покращення здоров'я нації.

На території Українських Карпат виділяють вісім основних курортно-рекреаційних місцевостей (зон): Великоберезнянська, Ужгород-Мукачево-Свалявська, Берегове-Виноградівська, Сколе-Славська, Хустська, Рахівсько-Яремчанська, Косівсько-Путильська, Чернівецька, і п'ять основних курортно-рекреаційних районів: Мізунський, Верхньодністровський, Трускавецько-Моршинський, Воловецько-Міжгірський, Усть-Чорнянський. [8]. Із приведеного видно, що за вказаний період втрачено в області цілий Мізунський курортно-рекреаційний район. Порівнюючи кількість санаторно-курортних і оздоровчих підприємств у 2011 р. з 1995 р., слід відзначити значне зменшення кількості санаторіїв – профілакторіїв та закладів денного перебування майже у 2,3 та 9,1 рази відповідно [9].

Природа Українських Карпат має визначальне значення для розвитку туризму, рекреації та санаторно-курортного лікування в усі пори року. Вкрай необхідно відновити втрачені, досягнуті не так давно результати санаторно-курортного лікування (1985–2003 рр.) по Мізунському курортно-рекреаційному району, зокрема, в санаторії-профілакторії «Джерело Прикарпаття».

Висновки і рекомендації. Туризм – одна із найбільш перспективних галузей економіки Івано-Франківщини. Область

має об'єктивні і вагомі передумови для її розвитку: природно-кліматичний потенціал, мальовничі ландшафти, чисте повітря, цілющі мінеральні води, привабливі туристичні маршрути, збережені національні традиції і фольклор, архітектурні пам'ятки, рекреаційні можливості. Функціонуючі рекреаційні комплекси, зокрема санаторії-профілакторії, крім оздоровлення населення, сприяли б розвитку економічних, господарських і культурних зв'язків карпатського краю з іншими регіонами і великими містами. Вони сприяли б надходженню інвестицій, розширенню можливостей працевлаштування значної кількості місцевих жителів. Все це створювало б сприятливі умови для культурно-освітнього розвитку та оздоровлення як рекреантів, так і місцевого населення. Значного покращення зазнала б соціально-економічна інфраструктура території, підвищився б добробут і рівень життя гірських жителів.

Умови, які склалися в останній час в країні в зв'язку із анексією Криму, повинні змінити ставлення до раціонального використання рекреаційного потенціалу Карпатського регіону в організації відпочинку і лікування населення. Вимагає більш раціонального використання матеріальна база рекреації. Заслужують на увагу можливості регіону з надання послуг іноземним рекреантам, що в ринкових умовах господарювання економічно вигідно. З метою відновлення роботи оздоровчого комплексу СП «Джерело Прикарпаття» необхідно:

1. Органам місцевої влади:

- виявити власників санаторно-профілакторного майна, з'ясувати зобов'язання, які вони взяли на себе при приватизації, і проаналізувати, як дотримуються ними взяті зобов'язання;
- перевірити стан збереження майна і при потребі можливості його відновлення;
- вжити заходів по забезпеченню охорони об'єкта власниками майна від

знищення;

- при виявленні неефективного використання майна оздоровництва сприяти заміні на ефективного власника;

- розглянути можливості виділення земельних ділянок на конкурсній основі в межах курортної зони для створення об'єднання власників з метою організації санаторно-курортного лікування.

2. Власникам майнового комплексу «Джерело Прикарпаття»:

- відкрити доступ для роботи експертів щодо підбору пайовиків для створення санаторія з колективною формою власності;

- відновлення роботи бажано розпочати з роботи окремих ділянок і вузлів з доведенням їх до одержання сертифіката якості на відповідне лікування з подальшою сертифікацією санаторія в цілому, оскільки СП, які використовують МВ «Горянка» типу МВ «Нафтуся», є важливою ланкою в системі етапної реабілітації хворих з захворюваннями органів травлення, обміну речовин, сечовидільної системи.

3. Органам місцевого самоврядування разом з власниками майнових комплексів СП «Джерело Прикарпаття» і СП «Мізунь» та територіальною громадою розглянути можливість відкриття в будівлі санаторію-профілакторію «Джерело Прикарпаття» лікарні для відновного лікування багатопрофільного закладу санаторно-курортного лікування або дитячого оздоровчого табору санаторного типу (Прикарпатський Артек).

Література

1. Ведмідь Н.І. Теорія і практика управління економічним розвитком / Н.І. Ведмідь : Мат. міжнар. н.-п. конф. – Київ, 2012. – Т. 1. – С. 198.

2. Гавриш Т.Ю. Обґрунтування застосування слабомінералізованої хлоридно-гідрокарбонатної натрієвої з наявністю органічних речовин мінеральної води в комплексному лікуванні хворих хронічними гастроуденітами в умовах санаторія-профілакторія : Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук / Т.Ю.

Гавриш. – Львівський медичний інститут. – Львів. – 1991. – 171 с.

3. Калущкий І.Ф. Покращення рекреаційно-туристичної атрактивності лісів Прикарпаття / І.Ф. Калущкий // Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. – Івано-Франківськ : «Фоліант», 2013. – Вип. 1 (3). – С. 84–93.

4. Мегалина Ю.Ю. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні / Ю.Ю. Мегалина // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2011. – Ч. III. – С. 43.

5. Павлюк С.М. Використання мінеральних вод для лікувальної рекреації : сучасний стан та перспективи (на прикладі Івано-Франківської області) / С.М. Павлюк / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/0128pavlyuk.pdf>.

Kalutsky I.F., Havrysh T.Yu. HEALTH-IMPROVING AND SOCIAL PROBLEMS OF THE USAGE OF RECREATIONAL RESOURCES OF MIZUN HEALTH RESORT AND RECREATIONAL REGION. *The article deals with the analysis of the premises of creation and results of functioning of health and recreation resorts, reasons and consequences of decreasing amount of health and recreation resorts and reducing of the number of places in them. In the second half of the previous century big industrial enterprises created health and recreation resorts in order to reduce the time loss caused by the diseases of the workers. Most of them were successful in their work. But the shift from industrial enterprises to the commercial terms created the conditions for the decreasing amount of health and recreation resorts, health-improving facilities. As material resources of such facilities is not lost completely, a number of measures on reestablishment of the work of health-improving facilities of new type has been offered in the article on the example of health and recreation resort "Dzherelo Prykarpattia". Reestablishment of health and recreation resorts means not only improving the labor potential of the population, but also budget replenishment.*

Keywords: tourism, health and recre-

ation resorts, mineral water, therapeutic muds, ozokerite, preventive measures, recreation, investment.

**Калуцкий И.Ф., Гаврыш Т.Ю.
ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕКРЕАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ МИЗУНСКОГО КУРОРТНО-РЕКРЕАЦИОННОГО РАЙОНА.**

В статье анализируются предпосылки создания и результаты функционирования санаториев-профилакториев, причины и последствия сокращения в последние годы количества санаториев-профилакториев и уменьшение в них койко-мест. Во второй половине прошлого столетия крупные промышленные предприятия с целью снижения потерь рабочего времени из-за заболевания работников создавали санатории-профилактории. В своей работе большинство из них достигли неплохих результатов. Но переход промышленных предприятий к рыночным отношениям создал условия (конкурентная среда) к уменьшению количества санаторно-профилакторных, оздоровительных учреждений. Учитывая то, что материальная база таких предприятий потеряна еще не полностью, то на примере санатория-профилактория «Джерело Прикарпаття» предлагается ряд мероприятий по возобновлению работы оздоровительных предприятий нового типа. Повышение роли таких оздоровительных предприятий способствует восстановлению трудового потенциала населения страны и организации конкурентоспособной на международном рынке сферы услуг.

Ключевые слова: *туризм, санаторий-профилакторий, минеральная вода, лечебные грязи, озокерит, профессиональные болезни, рекреация, инвестиции.*